

Didaktički materijali u ranom učenju stranoga jezika

Dragičević, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:453114>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Ana Dragičević

Didaktički materijali u ranom učenju stranog jezika

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Didaktički materijali u ranom učenju stranog jezika

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Engleski jezik u predškolskom odgoju i obrazovanju

Mentor: Morana Drakulić, doc.dr.sc.

Student: Ana Dragičević

Matični broj: 02990155817

U Rijeci,

Rujan, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.”

Vlastoručni potpis

A handwritten signature in black ink, reading "Dragičević", enclosed within a faint, dotted-line rectangular border.

SAŽETAK

Jedan od ključnih preduvjeta za uspješnu implementaciju stranog jezika u predškolske ustanove jest primjena metoda i pristupa prilagođenih dobi i potrebama djece. Usvajanje stranog jezika u ranom djetinjstvu zahtijeva pažljivo osmišljene strategije koje potiču interes djece kroz integraciju u svakodnevne rutine i igru. Poboljšanju tog procesa značajno pridonose didaktički materijali, prilagođeni uzrastu i razini jezičnih kompetencija djece. Ovi materijali trebaju poticati multisenzorno učenje, omogućujući djeci da kroz različite osjetilne kanale usvoje nova znanja i vještine. Rad analizira raznolikost i karakteristike didaktičkih materijala, te njihovu praktičnu primjenu u svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu s djecom rane i predškolske dobi. Također, razmatra učinke korištenja tih materijala na razvoj jezičnih kompetencija, kao i raznolikost i važnost tradicionalnih i suvremenih metoda poučavanja stranog jezika

Ključne riječi: didaktički materijali, strani jezik, rana i predškolska dob

SUMMARY

One of the key prerequisites for the successful implementation of a foreign language in preschool institutions is the application of methods and approaches tailored to the age and needs of children. Acquiring a foreign language in early childhood requires carefully designed strategies that stimulate children's interest by integrating language learning into daily routines and play. This process is significantly enhanced by the use of didactic materials that are adapted to the children's age and level of language competence. These materials should encourage multisensory learning, allowing children to acquire new knowledge and skills through various sensory channels. The paper analyzes the diversity and characteristics of didactic materials, as well as their practical application in the daily educational work with young and preschool children. Additionally, it examines the effects of using these materials on the development of language competence, as well as the diversity and importance of traditional and contemporary methods of teaching a foreign language.

Keywords: didactic materials, foreign language, early and preschool age

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. DIDAKTIČKI MATERIJALI	2
2.1. Definicija pojma.....	2
2.2. Podjela didaktičkih materijala-prema M Montessori.....	4
2.2.1. Materijali za vježbe praktičnog života.....	5
2.2.2. Materijali za vježbe osjetilnih sposobnosti.....	6
2.2.3. Materijali za vježbe za poticanje govora	7
2.2.4. Materijali za područje vježbi matematike	7
2.3. Ostale podjele.....	8
2.3.1. Prema značajkama rada	8
2.3.2. Prema načinu percipiranja, dimenziji te načinu prikazivanja.....	9
3. GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ DJETETA.....	11
3.1. Teorije jezičnog razvoja.....	15
3.2. Dijete i strani jezik	17
4. UČENJE STRANOG JEZIKA U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI.....	19
4.1. Preduvjeti za učenje stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi	19
4.2. Ciljevi učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi	21
4.3. Prednosti učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi.....	21
5. TRADICIONALNE METODE POUČAVANJA STRANOG JEZIKA U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU	23
5.1. Gramatičko-prijevodna metoda.....	24
5.2. Direktna metoda	24
5.3. Audio-lingvalna metoda.....	25
6. SUVREMENE METODE POUČAVANJA STRANOG JEZIKA U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU	26
6.1. Situacijski pristup.....	26
6.2. TPR – metoda poučavanja jezika pokretom cijelog tijela.....	27
6.3. Metoda učenja jezika u zajednici	28
7. DIDAKTIČKI MATERIJALI U RANOM UČENJU STRANOG JEZIKA.....	29
7.1. English learning area (ELA)	29
7.2. Primjeri didaktičkih materijala.....	30
7.2.1. Slikovnice	30
7.2.2. Glazba.....	31

7.2.3.	Mediji.....	32
7.2.4.	Govorne igre	32
7.2.5.	Vizualni materijali	34
7.2.6.	Dramatizacija i korištenje lutaka	34
8.	ZAKLJUČAK.....	36
9.	LITERATURA	37

1. UVOD

Dječji jezični razvoj započinje još i prije njegova začeca. Dijete osluškuje glasove svojih roditelja i neposredne blizine. Nakon rođenja dijete prepoznaje glas svoje majke te na početku odgovara gugukanjem i brbljanjem. Česti strah roditelja u učenju stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi jest da će se djetetu jezici pomiješati te da će učenje stranog jezika za njega biti pre zahtjevno. Mnoga istraživanja sugeriraju da je rani jezični razvoj u dječjoj dobi izuzetno povoljan za učenje stranih jezika paralelno s materinskim jezikom. Dječji mozak u ovoj fazi razvoja pokazuje visoku fleksibilnost i sposobnost brzog usvajanja jezičnih struktura, što olakšava proces usvajanja i integracije novog jezika.

Didaktički materijali igraju ključnu ulogu u procesu ranog učenja stranog jezika jer pružaju vizualno, auditivno i interaktivno iskustvo koje potiče angažman djece i olakšava usvajanje jezičnih vještina. Raznovrsnost materijala, kao što su slikovnice, mobilne aplikacije ili pjesme, omogućuju personalizirano učenje i prilagođavanje individualnim potrebama svakog djeteta. Sposobnost djece da spontano usvajaju jezik temelji se na integraciji auditivnih, vizualnih i motoričkih informacija koje pružaju didaktički materijali. Oni podržavaju procese percepcije, obrade i produkcije jezičnih elemenata.

Pod utjecajem različitih čimbenika kao što su genetska predispozicija, okolina, društveni i kulturni faktori, jezični razvoj djeteta napreduje u skladu s individualnim tempom i potrebama. Podrška roditelja, vršnjaka i odgojitelja ključna je za poticanje jezičnih vještina djece, kao i za razvijanje njihove komunikacijske kompetencije.

U ovom radu objasniti ću i definirati didaktičke materijale i njihove podjele kao i primjere te pobliže istražiti teorije i metode jezičnog razvoja. Također utvrditi ću koji su preduvjeti, ciljevi i prednosti učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dob.

2. DIDAKTIČKI MATERIJALI

2.1. Definicija pojma

"U svom prvotnom značenju didaktika predstavlja sustav ideja, uputa i naputaka o vještini poučavanja (nekoga nečemu)" (Jelavić, 2008: 9). Pranjić (2005) navodi kako se didaktika odnosi na:

- umijeće, odnosno tehniku poučavanja
- teoriju obrazovanja i obrazovnih sadržaja
- teoriju nastave i poučavanja općenito
- teoriju razvoja kurikuluma
- teoriju društvenoga, bolje rečeno, komunikacijskog djelovanja

Didaktika jest grana pedagogije koja se bavi teorijskim i praktičnim djelom obrazovanja i poučavanja. Kroz didaktiku istražuju se i evaluiraju najbolji procesi učenja i poučavanja, preispituju se obrazovni i odgojni ciljevi u školstvu poput stjecanja znanja, sposobnosti i vještina te razvijanje racionalnih stavova i interesa. Pomoću didaktike stvara se kvalitetan i bogat obrazovni sustav kako bi se postigla optimalna efikasnost usvajanja znanja i učenja (Hrvatska enciklopedija).

Ogalde i Bardavid (2003) definiraju didaktički materijal kao „sve tehnike i resurse koji olakšavaju proces učenja i poučavanja unutar globalnog i sistematskog obrazovnog konteksta, te stimuliraju osjetila kako bi olakšali stjecanje pojmova, sposobnosti i vještina kao i formiranje stavova i vrijednosti“ (Ogalde i Bardavid (2003:20). Kroz ovu definiciju didaktičkih materijala autori naglašavaju važnost razvijanja i stvaranja stavova i vrijednosti kroz obrazovanje što jest jedan od najbitnijih ciljeva cjeloživotnog obrazovanja. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) u svojim ciljevima navodi osiguravanje emocionalne, osobne, tjelesne, obrazovne i socijalne dobrobiti za dijete što se odnosi na primjereno učenje djece o higijenskim i prehrambenim navikama, razvijanju osobnih potencijala, kreativnosti te stvaranje pozitivne slike o sebi i stvaranje percepcije sebe kao osobe koja može i želi učiti.

Postoji veoma velik broj didaktičkih materijala koji se koriste u procesu učenja. U didaktičke materijale možemo svrstati udžbenike, radne listove, multimedijske sadržaje, igre, igračke, slagalice, senzorne i manipulativne materijale i slično (Sesma i Fontes, 2016.).

Ovi materijali pružaju djeci i učenicima raznolike načine za stjecanje znanja i razumijevanja te omogućuju bolje prenošenje informacija i potiču aktivno sudjelovanje i razmišljanje u procesu usvajanja znanja. Također, didaktički materijali mogu biti specifično stvoreni ovisno o djetetovim potrebama i sposobnostima jer je njihov cilj potaknuti rani razvoj djeteta na svim područjima, uključujući kognitivni, motorički, jezični, socijalni i emocionalni razvoj (Sesma i Fontes, 2016.).

Zbog velikog broja mogućih materijala postoji i veliki broj podjela istih. Najzastupljenija podjela je ona od strane talijanske pedagoginje Marie Montessori. Nadalje, Hercigonja (2017.) didaktičke materijale dijeli prema značajkama rada u nastavi, prema načinu percipiranja stvarnosti, način prikazivanja pojava te s obzirom na dimenzije didaktičkih materijala.

2.2. Podjela didaktičkih materijala-prema M Montessori.

Brojni pedagozi i stručnjaci Montessori pedagogiju smatraju primjerenim pedagoškim odgovorom na razvojne potrebe djece i mladih. Montessori pedagogija je način podučavanja djeteta čije je temeljno načelo emancipiranje djeteta kroz usmjeravanje njegove pažnje na samostalno donošenje odluka. Ova pedagogija temelji se na izreci „Pomozi mi da učinim sam“ što govori o tome da odgojitelj djetetu ne otkrije rješenje već da djeca pokušaju samostalno doći do rješenja problema uz potporu odgajatelja. Dijete se gleda ka cjelovito i ravnopravno biće te je na odraslima da ga prate i prepoznaju interese te omogućće djetetu prilike za samoostvarenje. Autorica Bašić (2011) također navodi da rezultati istraživanja o praksi Montessori pedagogije u usporedbi sa djecom iz drugih vrtića, pokazuju bolju motivaciju za učenje, samostalnost u radu te pozitivan odnos u radu i pozitivno socijalno ponašanje. Montessori pedagogija također nudi jasna objašnjenja o razvojnim fazama djeteta te kada je najprikladnije razdoblje za učiti različite sadržaje, ono nudi didaktički pribor, materijalne i poticajno opremljen prostor u kojem dijete može razvijati svoje kompetencije. Montessori pedagogija određuje prvih 6 godina života kao razdoblje posebne osjetljivosti. Prve tri godine ranog djetinjstva osjetljive su za razvoj govora zatim osjetljivost na red te osjetljivost na kretanje. Faze osjetljivosti govora .izuzetno su bitne jer je tada za dijete najlakše za započeti ranim učenjem stranog jezika (Bašić, 2011).

Postoji nekoliko kriterija kojima Montessori didaktički materijali trebaju odgovarati. Oni djeci trebaju biti dostupni na samostalno i slobodno korištenje, trebaju biti primjereni djetetovim potrebama, mogućnostima i razvojnim sposobnostima. Materijali trebaju poticati djecu na aktivnu djelatnost u radu te ih motivirati na korištenje svih svojih osjetila osim ovoga materijali trebaju biti osmišljeni na način da dijete može uočiti svoju pogrešku u radu. Zadnja stavka je bitna jer omogućuje djetetu samostalno istraživanje metodom pokušaja i pogreške gdje dijete samostalno otkriva i popravlja istu, bez direktnog uplitanja odrasle osobe (Philipps, 2003).

2.2.1. Materijali za vježbe praktičnog života

Poznato je da se djeca rane dobi imaju takozvani „upijajući um“. Djeca u ranoj dobi najviše vremena provode sa svojim roditeljima te tako upijaju njihove svakodnevne navike i aktivnosti. Maria Montessori prepoznala je važnost u tim aktivnostima te djeci ponudila materijale koji im stvaraju osjećaj samostalnosti i odgovornosti. Materijali koje im je ponudila nisu ništa novo i inovativno već stvari sa kojima se djeca susreću svakodnevno. Jedina preinaka jest to da su napravljeni primjereno za djecu, napravljeni su od lakšeg materijala i u manjoj veličini kako bi djeci bilo lakše rukovati sa istima. Didaktički materijali za vježbe praktičnog života mogu se svrstati u nekoliko skupina. Materijali za brigu o sebi uglavnom uključuju aktivnosti koje djecu uče osnovne vještine poput vezivanja vezica, pranja ruku, samostalno oblačenje i slično. Materijali za brigu o okolini odnose se na učenje djece kako da se brinu o svom okruženju, ovo uključuje aktivnosti poput pospremanja, čišćenja, zalijevanja biljaka i slično. Materijali za manipulaciju predmeta omogućuju djeci razvoj koordinacije i motoričkih sposobnosti te koncentracije kroz aktivnosti preslagivanja, presipanja, sortiranja i slično (Vježbe za poticanje samostalnosti u svakodnevnom životu, 2010).

2.2.2. Materijali za vježbe osjetilnih sposobnosti

Materijali za poticanje osjetilnih sposobnosti osmišljeni su kako bi djeci omogućili istraživanje i razvoj njihovih osjetila, osmišljeni su za poticanje senzornog zapažanja i perceptivne sposobnosti kod djece. Materijali su osmišljeni tako da se fokusiraju na razvoj jednog osjetila što djetetu olakšava proces usvajanja znanja te pruža mogućnost bolje koncentracije i percepcije materijala. Materijali se odnose na vid, sluh, njuh, dodir i okus. Također Maria Montessori sugerira „izoliranje osobina“ kod materijala. Misli se na to da se koristi materijal koji je djetetu već poznat npr. korištenjem štapića iste boje ali različite duljine dijete se može koncentrirati na istraživanje različitih duljina štapića i tako usvojiti pojmove poput „dugo - kratko“ (Seitz i Hallwachs, 1997). Za razvoj vida postoji mnoštvo materijala za djecu. Montessori materijali integrirane su prirode te osim što potiču razvoj vida kod djeca uglavnom svi materijali djecu upoznaju sa pojmom količine, veličine, ravnoteže i slično. Također dopuštaju djeci slobodno manipuliranje sa istima te da uče metodom „pokušaj - pogreška“. Kod materijala za razvoj opipa djeca razvijaju koordinaciju oko-ruka te finu i grubu motoriku. Također su za razvoj opipa predviđene i hrapave i glatke površine pri kojima djeca mogu prepoznati različite teksture. Za razvoj okusa može se koristiti isprobavanje voća i povrća, također djeca mogu istraživati i kušanjem ostalih namirnica te također koristiti njuh kako bi produbili svoju percepciju. Za razvijanje njuha uglavnom se koriste začini koje djeca mogu slobodno mirisati. Za razvoj sluha djeca slobodno mogu istraživati ponuđene instrumente te uključiti se u pjevanje brojalice. Materijal koji se koristi su također zvonca kod kojih djeca moraju prepoznati koja zvona isto zvuče te ih sortirati u parove. Primjerena uloga materijala nije razvoj kreativnosti već stjecanje točnijeg i svjesnijeg iskustva (Seitz i Hallwachs, 1997).

2.2.3. Materijali za vježbe za poticanje govora

Govor je veliki dio dječjeg razvoja te mu treba pridati puno pozornosti. Djeca od malena počinju usvajati svoj materinji jezik, ulaze u razdoblje učenja novih riječi, pojmova, imena te ih usvajanje govora izuzetno zanima. Maria Montessori smatra da odgajatelj djetetu mora biti adekvatan primjer za razvoj govora. Treba se služiti pravilnim i književnim jezikom te govoriti jasno i razgovjetno. Također je bitno poduprijeti djecu pri razvoju govora te im sa neverbalnom komunikacijom pokazati da ih slušamo i razumijemo, koristiti se kontaktom očima, laganim klimanjem glave i slično. Djecu treba upoznati sa knjigama te im čitati što više, pjesme također pomažu u razvoju vokabulara i pravilnom izgovaranju slogova i riječi. Osim za savladavanje materinskog jezika materijali za razvoj govora također mogu poslužiti za rano učenje stranog jezika. Jedan od materijala jesu kartice sa slikama svakodnevnih predmeta. Djeca pomoću osmišljenih kartica usvajaju svakodnevne pojmove te se aktivnost može otežati tako da se na karticama ne nalaze slike već je ispisana riječ (Philipps, 2003).

2.2.4. Materijali za područje vježbi matematike

Sva načela usvojena upotrebom prije navedenih materijala mogu se primijeniti u manipuliranju sa materijalima vezanim za usvajanje matematike. Kroz manipuliranje materijalima za razvoj osjetilnih sposobnosti te materijalima za praktični život dijete usvaja preciznost te poštovanje reda. Djeca ne provode svoje vrijeme sjedeći i rješavajući matematičke zadatke i slagalice već oni slobodno manipuliraju materijalima te uče iskustveno. Kroz iskustveno učenje djeca stvaraju pozitivnu sliku prema učenju matematike te se pojavljuje motivacija i želja za daljnjim napretkom. Djeca prvo usvajaju pojam veličine te se koriste materijali sa kojima djeca mogu opipati i vidjeti razliku u veličini, kasnije se uvode brojevi i matematički simboli. Najpoznatiji Montessori didaktički materijal za razvoj vještina iz matematike jesu zlatne kuglice. Putem zlatnih kuglica djeca se upoznaju sa deseticama (Philipps, 2003).

2.3. Ostale podjele

Kao što je već rečeno postoji ogromna količina didaktičkih materijala. Nadalje didaktički materijali jedna su od stvari koja se neiscrpno može sortirati i dijeliti. Hercigonja (2017.) didaktičke materijale dijeli drukčije od Marie Montessori. Dijeli ih ovisno o njihovim značajkama u radu, prema načinu učenikova percipiranja stvarnosti, prema dimenziji te prema načinu prikazivanja.

2.3.1. Prema značajkama rada

Didaktički materijali ovisno o značajkama rada obuhvaćaju demonstracijska, nastavno-radna, laboratorijsko-eksperimentalna, manipulativna te operativna i proizvodna sredstva. Demonstracijski didaktički materijali koriste se u obrazovanju za prikazivanje ili ilustriranje koncepta učenicima. Veoma su korisni jer s time da su vizualni i konkretni omogućuju učenicima lakše shvaćanje kompleksnijih i apstraktnih tema i problema. U demonstrativne didaktičke materijale ubrajamo crteže, slike, modele, karte, filmove, dijagrame, računala, geometrijske oblike i slično. Također jedan od demonstracijskih materijala može biti i model ljudskog tijela kako bi djeci bilo lakše razumjeti isto. Nastavno-radni didaktički materijali jesu oni koji su najčešće zastupljeni u radu. U njih ubrajamo udžbenike, radne bilježnice, radne listove, rječnike, dnevnik rada, priručnike i mnoge druge. Laboratorijsko-eksperimentalni didaktički materijali uglavnom su materijali koji se odnose na predmete znanstvene prirode poput kemije, biologije i fizike. Koriste se za izvođenje eksperimenta, provođenje mjerenja ili istraživanje različitih znanstvenih koncepta i hipoteza. Mogu uključivati epruvete, boce, tikvice, pipete, magnetne vage, mikroskope i slično. Ova vrsta materijala djeci i učenicima omogućuje stjecanje iskustva u rukovanju sa znanstvenom opremom te potiču kritičko promišljanje i rješavanje problema. Manipulativni materijali služe za manipuliranje u čemu su nam potrebni alati i pribor. Operativna i proizvodna sredstva rijetko se koriste u nastavi te se odnose na alate za proučavanje procesa proizvodnje (Piršl, 2014).

S obzirom na ovu podjelu didaktičkih materijala može se zaključiti da ona nije striktna već se većina materijala može podijeliti u više od jedne grupe.

2.3.2. Prema načinu percipiranja, dimenziji te načinu prikazivanja

Podjela didaktičkih materijala prema načinu percipiranja stvarnosti usmjerena je na to kako djeca i učenici doživljavaju i shvaćaju svijet oko sebe. Ova podjela također obuhvaća materijale koji koriste osjetila, multisenzorne pristupe ili različite oblike prikazivanja informacija kako bi se olakšao proces učenja. Prepoznajemo vizualne, auditivne, audiovizualne, taktilne i multisenzorne materijale. "Vizualna su nastavna sredstva u odgoju i obrazovanju najbrojnija nastavna sredstva te su u suvremenoj školi nezaobilazni pri ostvarivanju ciljeva" (Hercigonja, 2017: 13). Ova vrsta didaktičkih materijala nosi ključnu ulogu u odgoju i obrazovanju. Uporaba vizualnih nastavnih sredstava temelji se na činjenici da su ona manje apstraktna od riječi. Pravilna uporaba vizualnih sredstva pozitivno utječe na kvantitetu, kvalitetu, trajnost znanja i razvitak učeničkih sposobnosti. Vizualni didaktički materijali izuzetno olakšavaju učenje te pomažu djeci i učenicima shvaćanje složenih pojmova i apstraktnih procesa. Vizualni materijali poput slika i ilustracija izuzetno su zastupljeni u radnim listovima, udžbenicima ili prezentacijama kako bi se vizualno prikazali pojmovi i procesi. Vizualni materijali zastupljeni su u gotovo svakom aspektu čovjekova odgoja i obrazovanja. Pronalazimo ih u biologiji, geografiji, matematici, kemiji, fizici (Hercigonja, 2017).

Vizualni materijali se s obzirom na dimenzije mogu podijeliti na dvodimenzionalne i trodimenzionalne te se prema načinu prikazivanja dijele na statične i dinamične materijale. "Statička su u svojoj strukturi nepokretna te služe za upoznavanje stanovitih oblika i njegovih struktura, a dinamička su u nekim svojim dijelovima pokretljiva i služe za upoznavanje procesa i njihovih dinamičkih struktura" (Hercigonja, 2017:13). U dvodimenzionalne statičke materijale ubrajamo crteže, slike, fotografije, dijagrame, grafikone, karte, plakate i slično, dok su aplikacije, filmovi ili televizijske emisije dvodimenzionalno dinamički materijali. Trodimenzionalno statički materijali jesu neki suhi i mokri preparati, reljefi, makete, kolekcije ili statički modeli; trodimenzionalno dinamički su pak strojevi, slagalice, globus, aparati, instrumenti ili dinamički modeli (Hercigonja, 2017).

Auditivni didaktički materijali jesu oni koji se oslanjaju na osjetilo sluha kao glavni receptor informacija. Jedan od najzastupljenijih načina korištenja auditivnih materijala jes audio snimka. Ona se može odnositi na snimljena predavanja, audio knjige i slično. Često se koriste u vrtiću za pripovijedanje i čitanje priča. Osim već navedenih auditivnih zapisa izuzetno je bitna i glazba. Glazba igra jednu od ključnih uloga u djetetovom razvoju i obrazovanju. Ona ima izuzetno pozitivan utjecaj na djetetov kognitivni, motorički, jezični i socijalni razvoj. Kod

djece se razvoja ritam, koordinacija, ravnoteža, mogućnost aktivnog slušanja također može djeci pomoći u razumijevanju vlastitih emocija i potaknuti razvoj kreativnosti i mašte (Piršl, 2014).

Audiovizualni didaktički materijali su resursi koji kombiniraju vizualne i auditivne elemente kako bi olakšali proces učenja i poučavanja. Ovi materijali koriste se u obrazovanju kako bi prenijeli informacije na interaktivan i privlačan način, angažirajući više osjetila odjednom. Uključuju različite medije poput videozapisa, filmova, animacija, prezentacija, i multimedijских sadržaja koji sadrže zvuk i slike (Piršl, 2014).

3. GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ DJETETA

Jezični razvoj djeteta je kompleksan proces koji obuhvaća stjecanje sposobnosti za govor, slušanje, razumijevanje, čitanje i pisanje. Taj se proces odvija kroz nekoliko faza i odražava se na djetetovu sposobnost komuniciranja, izražavanja misli i osjećaja te interakcije s drugima. Jezični razvoj započinje već u najranijoj dobi i nastavlja se kroz djetinjstvo i adolescenciju, uz različite čimbenike koji utječu na brzinu i kvalitetu tog razvoja. Materinski jezik je pojam kojim označavamo prvi jezik kojem je dijete izloženo. Smatra se da je u većini slučajeva to jezik make ili oca tj. jezik kojim je dijete okruženo od najranije dobi. O učenju materinskog tj. prvog jezika može se govoriti u dva slučaja. Prvi slučaj osvrće se na učenje standardnog idioma materinskog jezika, uči ga se usmeno i pismeno. Drugi slučaj osvrće se na djecu sa jezičnim poteškoćama. Djeca sa jezičnim poteškoćama nisu u mogućnosti sama usvojiti već ih poučavaju stručnjaci kako bi mogli usvojiti svoj materinski jezik (Jelaska, 2007).

Pri usvajanju materinskog jezika podrazumijevaju se barem četiri aspekta tog procesa koja ovise o jedan o drugom tj. neodvojivi su:

1. Usvajanje glasovnog sustava
2. Upotreba jezičnih oblika vlastitog jezika
3. Sposobnost sporazumijevanja i priopćavanja značenja
4. Sposobnost da se uporabom govora nešto postigne (Vrsaljko i Paleka, 2018)

Sposobnost komunikacije jedan je od najvažnijih i neizbježnih aspekta kvalitete života ljudi pa tako i djece. Govorno-jezični razvoj može se podijeliti na dva razdoblja, to su predverbalno i verbalno razdoblje razvoja (Prebeg-Vilke, 1991).

U predverbalnom razdoblju podosta važnim smatra se pojava intencijske komunikacije. Intencijska komunikacija u predverbalnom periodu govorno-jezičnog razvoja djeteta odnosi se na oblike komunikacije kojima se djeca služe prije nego što počnu koristiti riječi ili fraze za izražavanje svojih potreba, želja ili emocija. Iako djeca u ovoj fazi još uvijek ne koriste verbalni jezik, oni razvijaju i koriste različite neverbalne metode komunikacije kako bi prenijeli svoje namjere ili privukli pažnju odraslih (Cepanec, 2023). Ono se odnosi na djetetovo namjerno ponašanje usmjereno prema drugoj osobi. Prilikom izvođenja istog dijete je svjesno da će njegova komunikacija i ponašanje imati učinka na drugu osobu. Intencijska komunikacija pojavljuje se u periodu između osam do dvanaest mjeseci. Predverbalna faza se također može podijeliti na dva pod perioda: period predintencijske i period intencijske faze (Ljubešić, 2001).

„U prvom, predintencijskom razdoblju dojenče ne odašilje svoje poruke namjerno, one su izraz njegov tjelesnog i emocionalnog stanja, a roditelji ih interpretiraju i na njih reagiraju kao da su voljno odaslan komunikacijski signali. Istom tijekom druge polovice prve godine života dijete otkriva kako svojim akcijama može polučiti određene, željene učinke u okolini te da okolina nije nužno usmjerena na isti predmet kao i ono, te otkriva ponašanja kojima svoje intencije prenosi“ (Ljubešić, 2001). U predverbalnoj fazi dijete se služi gestama, vokalizacijom i prvim riječima kao svojim komunikacijskim sredstvima.

Verbalna faza govorno-jezičnog razvoja djeteta obuhvaća razdoblje kada dijete počinje koristiti riječi i fraze kako bi komuniciralo svoje misli, potrebe i osjećaje. Ova faza obično započinje oko prve godine života, kada dijete izgovara svoje prve riječi, i traje kroz rane godine djetinjstva dok se jezične vještine ne razviju do stupnja kompleksne komunikacije. Verbalna faza ključna je za razvoj govora i jezika, jer postavlja temelje za daljnje kognitivne, socijalne i emocionalne vještine. Dijete se sa oko dvije godine počinje služiti širim i obilnijim vokabularom. Također Posokhova (2008) navodi da svako dijete ima dva fonda riječi, pasivan i aktivan. Aktivni fond riječi odnosi se na riječi koje dijete koristi u vlastitom govoru te razumije njihovo značenje. Pasivni fond riječi odnosi se na riječi koje dijete zna i razumije no ne koristi u vlastitom govoru.

Tablica 1- Kalendar jezično-govornog razvoja u verbalnom razdoblju (Andrešić i sur., 2010, Apel i Masterson, 2004).

DOB DJETETA	UREDAN JEZIČNO-GOVORNI RAZVOJ	SIMPTOMI USPORENOG RAZVOJA
1-2 god.	<ul style="list-style-type: none"> • svakog mjeseca izgovara sve više riječi • postavlja pitanja s 1-2 riječi • spaja barem 2 riječi zajedno • upotrebljava razne suglasnike na početku riječi • zna pokazati i imenovati svakodnevnih stvari • ponavlja riječi koje čuje • koristi negacije: nema, ne 	<ul style="list-style-type: none"> • ne razumije „pa-pa“ • ne razumije „ne“ • ne razumije geste i ne koristi ih • govori manje od pet riječi • ne razumije jednostavne upute i jednostavna pitanja • ne kombinira ni dvije riječi u rečenicu • ne imitira riječi i radnje odraslih • ne pokazuje dijelove tijela na upit
2-3 god.	<ul style="list-style-type: none"> • dužina rečenice je 2-3 riječi • postavlja jednostavna pitanja • odgovara na pitanja <i>tko, što, gdje</i> • počinje koristiti prošlo i buduće vrijeme • lista slikovnice i imenuje slike • uključuje se u kratki dijalog • izražava emocije 	<ul style="list-style-type: none"> • ne odgovara na jednostavna pitanja • ne postavlja pitanja • govor je nerazumljiv ukućanima, osobito stranim osobama • ne koristi jednostavne rečenice • ne voli slušati priče i pjesmice
3-4 god.	<ul style="list-style-type: none"> • koristi rečenicu od barem 3-4 riječi • ljudi izvan obitelji razumiju djetetov govor • koristi zamjenice • povezano govori o stvarima koje su se dogodile • priča kraće priče, komentira događaje • odgovara na uputu koja uključuje tri radnje, npr. „Idi u sobu, pronađi loptu i donesi je“ • zna igrati ulogu druge osobe u igri 	<ul style="list-style-type: none"> • rječnik je siromašan • ne izgovara većinu glasova • okolina ga ne razumije • ne razumije dvostruke i trostruke upute • ne koristi govor za rješavanje problema • nema interakcije s drugom djecom

4-5 god.	<ul style="list-style-type: none"> • u rečenicama iznosi mnogo pojedinosti • glatko komunicira s drugom djecom i odraslima • većinu glasova izgovara pravilno • govori gramatički ispravno • koristi rečenicu od barem 4-6 riječi • imenuje krug i trokut 	<ul style="list-style-type: none"> • ima mali fond riječi kojima se koristi • rečenice su jednostavne strukture • prisutne su česte gramatičke pogreške • izostavlja glasove • ne razumije značenje riječi • ne razumije i ne koristi prijedloge koji označavaju prostorne odnose • povlači i osamljuje se • ima siromašnu interakciju s okolinom
5-6 god.	<ul style="list-style-type: none"> • izbor svih glasova je pravilan • koristi složene rečenice sa svim vrstama riječi gramatički pravilno • prepoznaje i imenuje geometrijske oblike • ima koncept vremena - danas, jučer, sutra, ujutro, navečer • prisutan je interes za slova, knjige 	<ul style="list-style-type: none"> • prisutne su pogreške u izgovoru glasova • prisutne su gramatičke pogreške • ne zna pjesmice, priče • ne sjeća se važnih događaja i ne može ih ispričati
6-7 god.	<ul style="list-style-type: none"> • lako koristi složene rečenične strukture • usvaja apstraktne pojmove • imenuje dane u tjednu • pričanje uključuje događaje, teme, likove • govor prilagođava društvenim situacijama • vodi duge razgovore • kontrolira glasnoću i volumen 	<ul style="list-style-type: none"> • rječnik je siromašan • rečenica je jednostavne strukture • ne razumije apstraktne pojmove • ne razlikuje slova i brojke • nije usvojena glasovna svjesnost • teško pamti

3.1. Teorije jezičnog razvoja

Putem velikog broja istraživanja sakupilo se dovoljno informacija kojima saznajemo što djeca usvajaju tijekom ranog učenja stranog jezika. Nadalje osim toga što djeca uče dolazimo i do pitanja kako oni usvajaju to znanje. Tijekom povijesti pojavio se veliki broj teorija kako djeca usvajaju jezik no samo neke vrijedi izdvojiti. Prepoznamo biheviorističku, kognitivnu, interakcionističku i teoriju urođenosti.

Bihevioristička teorija bila je izuzetno utjecajna tijekom 1940-ih i 1950-ih te se glavnim predstavnikom ove teorije smatra B. F. Skinner. Skinner je bio američki psiholog, biheviorist i socijalni filozof smatra se da je on jedan od najutjecajnijih psihologa 20. stoljeća. Biheviorizam je teorija koja se temelji na vjerovanju da se dječji jezični razvoj temelji na pozitivnoj povratnoj informaciji okoline. Nadalje, djeca imitiraju zvukove pa kasnije i riječi koje prepoznaju u svojoj okolini te bihevioristi smatraju da uz pozitivnu povratnu informaciju djeca mogu usvojiti jezik. Uz konstantno imitiranje okoline djeca usvajaju nove riječi te njihov uspjeh potkrijepljen pozitivnom reakcijom djecu motivira na stvaranje navike za daljnje usvajanje riječi i jezika. Stoga možemo zaključiti da kvaliteta i kvantiteta jezika kojim je dijete okruženo kao i konzistentnost pozitivne reakcije i pozitivne povratne informacije može u cijelosti oblikovati dječji jezik. Bihevioristička teorija također je zaključila da iako djeca imitiraju riječi koje čuju oni ih imitiraju svjesno i selektivno, što bi značilo da počinju stvarati smislene rečenice sa riječima koje prepoznaju. Ova teorija također pridaje izuzetnu važnost djetetovom okruženju i okolini kao glavnom izvoru novog sadržaja. No, iako djeca mogu usvojiti jedan dio jezika kroz imitaciju pojavljuje se izazov nepravilnih glagola koje je izuzeto teško usvojiti kroz imitaciju (Lightbown i Spada, 2017).

Teorija urođenosti proizašla je iz kritike prema biheviorističkoj teoriji jezičnog razvoja. Glavni predstavnik ove teorije bio je N. Chomsky, američki jezikoslovac, filozof, kognitivni znanstvenik, pisac i predavač. Ova teorija povezana je sa prijašnjom hipotezom N. Chomsky-a da su svi ljudski jezici bazirani na urođenim univerzalnim principima. Chomsky smatra da su djeca biološki opredijeljena za usvajanje jezika jednako kao i za ostale biološke funkcije koje se usvajaju i usavršavaju tokom dječjeg razvoja. Kako bi potkrijepio svoju teoriju osvrće se na dječju mogućnost usvajanja hodanja bez prijašnjeg učenja. Smatra da djecu nije potrebno učiti jezik već da će se za to pobrinuti dječje biološke potrebe i sposobnosti. Također kao kritiku biheviorističkoj teoriji, naglašava da djeca razumiju puno više o gramatičkoj strukturi jezika nego što bi trebali. U svakidašnjem govoru djeca su izložena nepotpunim rečenicama, krivo

strukturiranim rečenicama ili gramatički netočnim riječima no ona svejedno prepoznaju razliku između gramatički točne i netočne rečenice. Zbog toga teorija urođenosti tvrdi da su djeca rođena sa specifičnom mogućnosti razumijevanja jezičnog sistema kojem su izloženi (Lightbown i Spada, 2017).

Teorija urođenosti često je povezana sa hipotezom kritičnog perioda tj. Critical period hypothesis (CPH). Ova hipoteza osvrće se na mogućnost usvajanja specifičnih znanja samo u određenom vremenskom periodu života. Usvajanje tih znanja izvan pravog vremenskog okvira nije nužno nemoguće ali je izuzetno izazovno. Stoga, CPH sugerira da djeca koja u ranom djetinjstvu nisu izložena jeziku nikada ga neće moći usvojiti. Ovu hipotezu izuzetno je teško dokazati zbog toga što su uglavnom sva djeca izložena jeziku još od najranije dobi. U zadnjih 220 godina dogodila su se samo dva slučaja kada djeca nisu bila izložena jeziku, to je slučaj dječaka Victora i djevojčice Genie. Oba djeteta bila su izuzetno zapuštena i nisu imali nikakav kontakt s ljudima do svoje 12-te i 13-te godine. Iako su stručnjaci godinama radili sa Victorom i Genie nijedan od njih nije uspio savladati i usvojiti jezik i govor. Zbog toga što su oboje bili izuzetno zapušteni od strane svojih roditelja te se nije moglo dokučiti jesu li imali ostalih mentalnih problema oba slučaja ne predstavljaju valjani argument za hipotezu kritičnog perioda (Lightbown i Spada, 2017).

Interakcionistička ili razvojna teorija temelji se na vjerovanju da je dječje usvajanje jezika samo jedan od primjera dječjeg učenja iz iskustva te se ne slažu da postoje specifične biološke strukture koje su potrebne za usvajanje jezika. Tvrdi da sve što je djeci potrebno za razvoj i usvajanje jezika se može pronaći u čestoj interakciji sa okolinom. Smatraju da je svrha jezika komunikacija sa drugim ljudima te da se jedino tako može adekvatno usvojiti (Lightbown i Spada, 2017).

Glavni predstavnici kognitivne teorije bili su psiholozi J. Piaget i L. Vygotsky. Piaget smatra da djeca trebaju usvojiti mnogo koncepata prije nego što su spremni usvojiti jezik. Smatra da prije usvajanja i razumijevanja konzervacije količine (razumijevanje da količina ostaje ista iako se promjeni njen oblik) ili razumijevanja stalnosti objekata (djeca razumiju da se objekt nalazi na istom mjestu iako ga trenutno ne mogu vidjeti) djeca ne mogu usvojiti jezik. Djeca moraju razumjeti ove aspekte kako bi mogli pravilno koristiti jezik koji usvoje. Piaget je također smatrao da jezikom djeca mogu iskazati svoje znanje koje su usvojili kroz fizičku interakciju sa okolinom. Vygotsky smatra da jezik poilazi isključivo putem socijalne interakcije djeteta te da djeca u pozitivnom i poticajnom okruženju mogu doseći više razine

razvoja. Ovdje Vygotsky spominje metaforičnu zonu proksimalnog razvoja koja se osvrće na dječju mogućnost boljeg usvajanja jezika. Nadalje, to bi značilo da djeca uz poticajno okruženje, pomoć i vodstvo mogu usvojiti vještine i zadatke koji su trenutno izvan njihovih mogućnosti. Zaključno, zona proksimalnog razvoja jest opseg vještina koje osoba ne može savladati nezavisno, ali može uz poticajno i motivirajuće okruženje (Lightbown i Spada, 2017).

3.2. Dijete i strani jezik

Djeca uz materinski jezik često usvajaju i još jedan jezik, riječ je zapravo o učenju drugog ili stranog jezika. Ovdje se ne govori o usvajanju već o svjesnom i aktivnom učenju drugog jezika. Zbog velike globalizacije društva i potrebe za komunikacijom na globalnoj razini stvara se i potreba za učenjem stranih jezika. Djeca su često u situacijama tj. prilikama za učenjem novog jezika, bilo to zbog provođenja vremena sa djecom iz drugih zemalja ili zbog toga što majka ili otac govore drugi jezik. Zbog izuzetne popularizacije učenja drugog jezika postoji nekolicina literature koja se osvrnula na stadije učenja drugog jezika (Silić, 2007).

Prepoznajemo prvi stadij pod imenom faze preprodukcije (eng. preproduction stage). Ovaj stadij traje otprilike od nula do šest mjeseci učenja drugog jezika te je se često naziva „the silent period“ tj. faza šutnje. Tijekom ove faze učenik ima minimalno razumijevanje za jezik te uopće ne koristi jezik. Koristi se gestama i mimikom za odgovaranje, poput kimanje glavom za „Da“, osim toga učenici se često koriste crtanjem i pokazivanjem prstom kako bi objasnili što žele i osjećaju. Druga faza, faza rane produkcije traje od otprilike šestog mjeseca do godine dana učenja stranog jezika. Tijekom ove faze učenik ima limitirano razumijevanje stranog jezika no počinje stvarati odgovore od jedne ili dvije riječi. Također se počinje koristiti kratkim poznatim riječima i frazama no još uvijek koristi samo infinitiv glagola. Treća faza naziva se faza pojave govora. Ova faza očituje se u periodu gdje učenik uči jezik od jedne do tri godine. U ovoj fazi učenik ima dobru razumljivost jezika te stvara kratke i jednostavne rečenice. Iako se očituje dobra razumljivost jezika svejedno se pojavljuju gramatičke i izgovorne pogreške tokom govorenja drugog jezika. Također se pokazalo da osobe u ovoj fazi često krivo shvate šale zbog nedovoljnog razumijevanja jezika. Predzadnja faza smatra se kao srednja razina fluentnosti te se prepoznaje kod osoba koje uče drugi jezik već tri do pet godina. Osobe u ovom stadiju rijetko imaju gramatičke pogreške te imaju vrlo dobru razumljivost jezika. Zadnja faza naziva se napredna razina fluentnosti gdje osoba uči i koristi jezik već pet do sedam godina te se prepoznaje da osoba toliko dobro barata drugim jezikom da mu je govor na stranom jeziku blizak nivou materinskog jezika (Krashen, 1981).

Tijekom učenja drugog jezika često se koristi i prije spomenuta zona proksimalnog razvoja. Sugerira se metoda potpore učenika tj. scaffolding. Smatra se da poviše možemo motivirati učenika na usvajanje stranog jezika ako mu postavljamo zahtjevnija pitanja. Kao što je napisano prije osoba koja je u stadiju preprodukcije uspješno može pokazati ili gestikulirati no putem potpore u kontekstu jezičnog razvoja možemo ga motivirati da uspješno odgovori i razumije kompleksnija pitanja koja se uglavnom koriste u idućoj fazi usvajanja drugog jezika (Krashen, 1981).

U učenju stranog jezika prepoznajemo akademski i razgovorni dio jezika. Razgovorni jezik odnosi se na „normalni“ jezik koji koristimo u svakodnevnim situacijama. Razgovorni jezik uglavnom se usvoji nakon otprilike godinu dana izloženosti istom, zbog poznavanja razgovornog stila djeca koja ga usvoje često se čine uspješnija u usvajanju jezika od ostalih. Razgovorni stil stranog jezika ne pruža adekvatnu podlogu za korištenje drugog jezika u školi i vrtiću. Kada osoba usvoji akademski dio jezika ona je sposobna stvarati kompleksne rečenice te pisati zahtjevne seminarske i čitati udžbenike. Bez razvoja akademskog dijela drugog jezika osobe nisu u mogućnosti razviti vještine poput kritičkog promišljanje koje su im potrebne za razumijevanje koncepata koje uče na drugom jeziku (Krashen, 1981).

4. UČENJE STRANOG JEZIKA U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

4.1. Preduvjeti za učenje stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi

Psiholozi i istraživači pokušavaju utvrditi koji su zapravo preduvjeti za rano učenje stranog jezika. Koriste se upitnicima i testovima u kojima utvrđuju korelaciju između određenih preduvjeta. Izuzetno je zahtjevno izmjeriti povezanost dva preduvjeta zbog toga što su to uglavnom ne mjerivi čimbenici.

Jedan od preduvjeta pravilnog učenja i usvajanja stranog jezika u ranoj dobi smatra se inteligencija. Uz provođenje različitih testova kvocijenta inteligencije provela su se istraživanja u kojima se propitkuje povezanost kvocijenta inteligencije sa usvajanjem drugog jezika. Istraživanja su pokazala izuzetnu povezanost između inteligencije i savladavanja stranog jezika u ranoj dobi. Mogla se zaključiti povezanost između višeg kvocijenta inteligencije i lakšeg savladavanja stranog jezika što bi označavalo čovjekovu sposobnost usvajanja pravopisa, gramatike i vokabulara. Iako se inteligencija mogla povezati sa prije navedenim jezičnim područjima, istraživači su zaključili kako kvocijent inteligencije ne utječe na sposobnost komuniciranja na stranom jeziku. Stoga, osobe kod kojih se očituje niži uspjeh u akademskim vještinama usvajanja stranog jezika ne moraju nužno imati probleme pri komuniciranju na stranom jeziku. Ovdje se očituje prijašnje spomenuta razlika između akademskog i razgovornog dijela usvajanja stranog jezika u ranoj dobi (Lightbown i Spada, 2017). Veliki broj ispitivača i akademika prihvatili su ovo viđenje povezanosti inteligencije i sposobnosti usvajanja stranog jezika zbog teorije H. Gardnera. Prema Gardner-u inteligencija označava sposobnost rješavanja problema ili da osoba učini nešto što se smatra vrijednim u jednoj ili više kultura. Gardner je definirao sedam, kasnije osam, tipova inteligencije. Izdvojio jest lingvističku, logičko-matematičku, prostornu, glazbenu, tjelesno-kinestetičku, intrapersonalnu, interpersonalnu te naturalističku inteligenciju (Checkley, 1997, prema Morgan, 2021.).

Jedan od preduvjeta za rano učenje stranog jezika jest i sam karakter i osobnost djeteta. Osobnost djeteta više se povezuje sa mogućnosti verbalnog korištenja drugog jezika nego gramatičkog i pravopisnog aspekta jezika. Ne rijetko se vjerovalo da učenici koji posjeduju više aspekata ekstrovertiranog ponašanja bolje usvajaju strani jezik. No u mnogim istraživanjima dokazano jest da su zapravo djeca koja imaju crte introvertiranog ponašanja oni koji uspiju bolje usvojiti strani jezik u ranoj dobi. Podosta bitan aspekt osobnosti djeteta jest

njegova sposobnost kontroliranja vlastitih emocija i impulsa. Točnije, misli se na inhibiciju djeteta. Inhibicija može podosta odvrćati od usvajanja stranog jezika jer nerijetko ide ruku uz ruku sa razvojem anksioznosti, treme i straha pri korištenju i verbaliziranju stranog jezika. Anksioznost također može i pozitivno utjecati na djetetovo usvajanje jezika gdje umjesto straha pruža kratku dozu pozitivne treme i adrenalina koji pozitivno utječu na finalni produkt djetetovog usvajanja stranog jezika (Lightbown i Spada, 2017). „Zbog toga što su studenti s anksioznošću usredotočeni na zadatak i njihovu reakciju na isti... neće naučiti jezik jednako brzo kao oni koji se ne bore s anksioznošću“ (MacIntyre, 1995:96, prema Lightbown i Spada, 2017).

Pozitivni stavovi i okruženje također su jedni od preduvjeta prema boljem učenju stranog jezika. Iako je teško dokazati koliko zapravo oni utječu na uspjeh usvajanja stranog jezika istraživanja su pokazala da pozitivno okruženje i stavovi utječu na želju i motiviranost učenika na daljnji razvoj i usvajanje jezika. Motivacija pri učenju stranog jezika može se sagledati iz dva aspekta. Prvi jest motiviranost za boljim usvajanjem i razumijevanjem drugog jezika zbog potrebe za komunikaciju s drugima, ovaj tip motivacije još se naziva instrumentalna motivacija. Kada je osoba motivirana za učenje stranog jezika zbog osobnog unapređenja i kulturnog obogaćivanja to prepoznamo kao integrativnu motivaciju. Dokazano je da oba spomenuta tipa motivacije pozitivno utječu na savladavanje stranog jezika. Osim osobne motivacije učenika izuzetno značajnu ulogu imaju i učitelji i odgajatelji. Oni mogu potaknuti dijete i pozitivno utjecati na njegovo viđenje učenja te tako ga tako dodatno motivirati za učenje stranog jezika. Ako se dijete osjeća sigurno, pruža mu se zanimljiv i poticajan sadržaj te dijete uspjeje savladati materijal koji mu je ponuđen tada ono ima motivaciju za daljnji napredak te su za to zaslužni učitelji i odgajatelji (Lightbown i Spada, 2017).

4.2. Ciljevi učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi

Europska komisija (2011), unutar Strateškog okvira za europsku suradnju u obrazovanju i obuci (ET2020), iznosi specifične ciljeve za učenje stranih jezika u ranom i predškolskom uzrastu, pri čemu se oslanja na akademska istraživanja i praktična saznanja. Ciljevi jesu:

1. Podrška interkulturalnom obrazovanju
2. Podupiranje osobnog razvoja djeteta
3. Sukladnost s perspektivom cjeloživotnog obrazovanja
4. Uvođenje istog stranog jezika

Podrška interkulturalnom obrazovanju odnosi se na podizanje svijesti o jezičnoj raznolikosti kako bi se potaknula interkulturalna osviještenost i promovirale društvene vrijednosti poput otvorenosti prema različitostima i poštovanja. Poticanje osobnog razvoja djeteta odnosi se na sustavno podizanje svijesti o različitim jezicima kroz višejezične aktivnosti. Tako se također doprinosi razvoju općih kompetencija i vještina kod djece. Konzistentnost s perspektivom cjeloživotnog učenja podrazumijeva promicanje jednakih mogućnosti pristupa, usklađivanje ciljeva s raspoloživim resursima te osiguranje kontinuiteta pristupa u prijelazu iz predškolskog u osnovno obrazovanje. Zadnji cilj odnosi se na uvođenje, prema potrebi, istog stranog jezika kao dio formalnog kurikulumu. Europska komisija također naglašava da se ovi ciljevi jedino mogu postići ako je djetetu pruženo poticajno okruženje od strane vrtića, obitelji i zajednice (Europska komisija, 2011).

4.3. Prednosti učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi

Učenje drugog jezika u ranom djetinjstvu može biti izuzetno obogaćujuće iskustvo koje ima značajne koristi za razvoj djece. Aktivnosti kojima se služimo za učenje drugog jezika potiču razumijevanje, izražavanje, komunikaciju i rješavanje problema, omogućujući djeci uspješnu interakciju s vršnjacima i odraslima. Također mogu povećati sposobnost koncentracije i osnažiti njihovo samopouzdanje. Kroz učenje drugog jezika, djeca također postaju svjesnija vlastitog identiteta i kulturnih vrijednosti te razvijaju pozitivan stav prema različitostima i kulturnoj raznolikosti, potičući tako razumijevanje i poštovanje prema drugim jezicima i kulturama. Usvajanjem drugog jezika u ranoj dobi pozitivno se utječe na cjelokupan dječji razvoj. SA ranim početkom učenja djeci omogućujemo mnogo prilika za napredak te sa ranim početkom osiguravamo postizanje trajnih rezultata u učenju jezika te postizanje razine

kompetencija izvornog govornika. Nerijetko se misli da je djeci prezahtjevno usvajati dva jezika od jednom no istraživanja su dokazala da usvajanjem drugog jezika poboljšavamo dječju svijest o komunikaciji na prvom tj. materinskom jeziku. Rano učenje stranog jezika igra ključnu ulogu u razvijanju kulturne svijesti kod djece. Kroz izravno iskustvo s jezikom, djeca postaju svjesnija različitih kultura, običaja i vrijednosti diljem svijeta. Učenjem stranog jezika, djeca imaju priliku komunicirati s ljudima različitih nacionalnosti i jezičnih pozadina, što potiče razumijevanje i poštovanje prema različitostima. Ova interakcija omogućava djeci da prihvate i cijene kulturnu raznolikost te razviju otvorenost prema drugim kulturama (Europska komisija, 2011).

Istraživanja su pokazala da učenjem drugog jezika poboljšavamo razvoj metalingvističke svijesti kod djece te tako pozitivno utječemo i na njihovu spremnost za čitanje (Yelland i sur. 1993, prema Fernandez, 2007). Kod djece koja uče drugi jezik proširuje se opće iskustvo jezika što naznačuje da djeca sa znanjem drugog jezika mogu apstrahirati o svom prvom jeziku te njegovu strukturu usporediti sa drugim jezicima dok jednojezična djeca imaju ograničen skup resursa za razvoj metalingvističke svijesti (Bialystok 1987; 2000, Liddicoat 2001; Yelland i sur., 1993, prema Fernandez, 2007).

5. TRADICIONALNE METODE POUČAVANJA STRANOG JEZIKA U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU

Važno je napomenuti da ne postoje točno određene metode poučavanja stranog jezika koje su isključivo namijenjene ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Brojni autori koji su istraživali i nastavljaju istraživati ovo područje opisuju suvremene metode poučavanja stranih jezika. Iako se te metode uglavnom primjenjuju u školskom okruženju, neke od njih su prilagodljive i mogu se koristiti u predškolskim ustanovama.

Iako učenje jezika ima poprilično dugu prošlost tek na početku dvadesetog stoljeća počelo mu se više posvećivati. Pri razvoju metoda poučavanja najviše su pridonijeli lingvisti i psiholozi koji su smatrali da treba istražiti i primjenjivati što efikasnije i kvalitetnije metode poučavanja. Tradicionalne metode poučavanja uglavnom su se oslanjale na sadržaj stranog jezika a ne na proces učenja te su se oslanjale na strukturirane i formalne načine učenja. Tradicionalne metode svoj fokus su pronašle u učenju gramatike dok se učenje komuniciranja na stranom jeziku zapravo uopće nije provodilo. Tada se nije njegovalo učenje sa razumijevanjem već su se djeca potala da nauče pravila jezika bez prijašnjeg pojašnjenja. Također, u tradicionalnom pristupu u središtu procesa poučavanja nije bilo dijete već učitelj. On je bio autoritet i osoba koja prenosi znanje. U obzir su se uzimale učiteljeve želje i sposobnosti dok se od djece očekivalo da sadržaj nauče pasivno i napamet. Ako dijete uči bez razumijevanja sadržaja proces usvajanja biti će neuspješan zbog toga što neće doći do dugotrajnog usvajanja znanja koji bio koristan za djetetov kognitivni razvoj već dolazi do kratkoročnog usvajanja znanja te se tada sadržaji izuzetno brzo zaborave. Neke od tradicionalnih metoda koje su se koristile za poučavanje jesu gramatičko-prijevodna metoda, direktna metoda te auditivno-lingvalna metoda (Richards i Rodgers, 2014).

5.1. Gramatičko-prijevodna metoda

„Znati sve o nečemu, a ne znati samu stvar“ (Kelly 1969:53, prema Richards i Rodgers, 2014).

Gramatičko-prijevodna metoda jedna je od najstarijih metoda poučavanja stranog jezika, još je se naziva i klasična metoda. Prvo se koristila pri učenju i usvajanju materinskog jezika jer se vjerovalo da bi osobe uz bolje poznavanje gramatike materinskog jezika mogle bolje pisati i govoriti svoj prvi jezik. Kasnije se ova metoda počela koristiti pri učenju drugog jezika. Vjerovalo se da učenici drugi jezik uglavnom neće koristiti. Smatralo se da iako učenici neće koristiti drugi jezik učenje istog putem ove metode pružalo je prednosti za njihov metalingvistički razvoj (Larsen-Freeman, 2000). Jedan od glavnih principa ove metode jest da je cilj učenja stranog jezika mogućnost razumijevanja i čitanja literature sa ciljem poboljšanja mentalne discipline i intelektualnog razvoja koji se može postići iz učenja stranog jezika. Ova metoda jest tip učenja stranog jezika gdje se intenzivno analiziraju gramatička pravila jezika kako bi uspješno mogli provesti idući korak metode poučavanja što jest prevođenje rečenica sa i na strani jezik. Također glavni fokus je na čitanju i pisanju dok nimalo fokusa nije pridano razvoju komunikacijskih vještina na stranom jeziku. Vokabular se razvijao putem analiziranja izuzetno dugih lista sa popisom riječi koje je potrebno zapamtiti (Richards i Rodgers, 2014).

5.2. Direktna metoda

Direktna metoda bila je odgovor na gramatičko-prijevodnu metodu. Smatralo se da u prijašnjoj metodi nema aktivnog proces učenja. Direktna metoda pridaje znatan značaj komunikaciji na stranom jeziku. Zapravo temelj ove metode jest komunikacija na stranom jeziku isto kao i glavnim princip poučavanja drugog jezika. Smatra se da se strani jezik u potpunosti može naučiti bez prevođenja istog na materinski ako se učitelj koristi demonstracijom i akcijom. Smatra se također da se jezik najbolje i najlakše može usvojiti ako se aktivno koristi u procesu učenja, izuzetna važnost pridaje se konzistentnom i stalnom korištenju drugog jezika. Komunikacija u učionici izvodi se isključivo na stranom jeziku te su se učile isključivo riječi, fraze i rečenice koje se koriste u svakodnevnom životu. Konkretni primjeri vokabulara učili su se putem demonstracije, slika ili objekata dok se apstraktan vokabular usvajao putem razgovora i asocijacije ideja. Njegovao se točan izgovor i gramatika te se učilo i poticalo govorno i slušno razumijevanje (Richards i Rodgers, 2014).

Never translate: demonstrate
Never explain: act
Never make a speech: ask questions
Never imitate mistakes: correct
Never speak with single words: use sentences
Never speak too much: make students speak much
Never use the book: use your lesson plan
Never jump around: follow your plan
Never go too fast: keep the pace of the student
Never speak too slowly: speak normally
Never speak too quickly: speak naturally
Never speak too loudly: speak naturally
Never be impatient: take it easy

Slika 1.- smjernice za poučavanje govornog jezika (citat iz Titone 1968: 100-1, prema Richards i Rodgers, 2014)

5.3. Audio-lingvalna metoda

Knežević (2015) prema S. D. Krashen (1983) objašnjava da se ova metoda počela koristiti u Drugom svjetskom ratu kao postupak putem kojeg su se vojnici brzo osposobljavali za korištenje stranog jezika. Audio-lingvalna metoda fokusirala se na svakodnevnu konverzaciju i prirodna izgovor te je jezik bio alat i proces stvaranja navika. Što bi značilo da su se svakodnevni izrazi i razgovori poticali i uvježbavali sve dok reakcije učenika nisu postale automatske. Kako se može zaključiti iz samog imena metoda izuzetnu važnost pridavala je razvoju usmenih vještina, slušanja i govora. Usvajanje pisanja i čitanja te gramatička pravila bili su sekundarni. Učenici su prvo slušali jezik zatim ga usmeno vježbali i na kraju učili pisati te se ovom metodom učenicima omogućava postizanje tečnosti u govoru na stranom jeziku.

6. SUVREMENE METODE POUČAVANJA STRANOG JEZIKA U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU

Nurutdinova i sur. (2016) navode kako do razvoja novih suvremenih metoda dolazi zbog nezadovoljstva rezultatima tradicionalnih metoda poučavanja stranog jezika. Tijekom kasnih 1970-ih i ranih 1980-ih dolazi do značajnih promjena u kurikulumu, kao i u pogledu na dijete i djetinjstvo, što rezultira uvođenjem suvremenih metoda poučavanja. Ove metode naglašavaju važnost aktivnog učenja i stavljaju razvoj autonomije učenika u središte procesa. Suvremeni pristupi temelje se na pretpostavci da su učenici samostalni konstruktori svog znanja.

6.1. Situacijski pristup

Situacijski pristup učenju, prema Jurgenovoj pedagoškoj koncepciji iz 1984. godine, predstavlja inovativan pedagoški okvir koji naglašava važnost pripreme djece za stvarne životne situacije kroz integraciju socijalnog učenja i konkretnih iskustava. Ovaj pristup posebno ističe učenje u grupama koje čine djeca različitih dobnih skupina, potičući time međusobno učenje i suradnju. Centralna ideja je da djeca najbolje uče kroz aktivno sudjelovanje i praktično iskustvo, a ne kroz pasivno prihvaćanje informacija. Zimmerov pristup naglašava važnost prilagodbe obrazovnih aktivnosti životnim situacijama djece u sadašnjem trenutku, umjesto fokusiranja na buduće potrebe u odrasloj dobi. On vjeruje da djeca trebaju imati priliku razvijati vještine koje im omogućuju da shvate kako se životne okolnosti mogu mijenjati i prilagođavati ovisno o kontekstu. U tom smislu, ključno je poticati djecu da istražuju svijet oko sebe, aktivno sudjeluju u zajednici vrtića te prepoznaju i prate svoje interese. Ovaj pedagoški pristup promiče autonomiju i samostalnost kod djece, potičući ih da donose vlastite odluke i aktivno sudjeluju u svojem obrazovanju. Vjeruje se da će takav pristup djeci omogućiti da razviju dublje razumijevanje životnih situacija i njihovih konteksta, što će im biti od koristi u daljnjem razvoju i učenju. Značaj grupnog učenja djece različitih dobnih skupina iskazuje se u potencijalnom obogaćujućem iskustvu koje proizlazi iz međusobne interakcije unutar heterogenih grupa. Ovaj pristup reducira potrebu za direktnim vođenjem odraslih, potičući umjesto toga iskustveno učenje temeljeno na razmjeni znanja među vršnjacima. Takav pedagoški okvir potiče autonomne aktivnosti djece, omogućujući im da samostalno iniciraju i organiziraju svoje učenje. Kroz koncept zajedničkog odrastanja, ističe se važnost interkulturalnog učenja, gdje djeca ne samo što stječu znanje od svojih vršnjaka već i aktivno

sudjeluju u međusobnom učenju, potičući razumijevanje i prihvaćanje kulturnih različitosti (Zimmer, 1984).

6.2. TPR – metoda poučavanja jezika pokretom cijelog tijela

Totalni fizički odgovor tj. eng. Total physical response (TPR) je metoda koju je razvio J. J. Asher, profesor psihologije. Asher smatra da djeca, kao i odrasli, mogu naučiti strani jezik putem fizičkih reakcija na naredbe izgovorene na strano jeziku. To potkrepljuje činjenicom da djeca u ranoj dobi na govor koji im je usmjeren, što su uglavnom zapovijedi, prije reagiraju pokretom tijela nego što nauče govoriti. Psiholozi također tvrde da povezivanje verbalnog ponavljanja s motoričkim aktivnostima dodatno povećava uspješnost učenja. To povezuju sa time da jače asocijacije imaju veće vjerojatnosti da će se bolje zapamtiti, znači češćim ponavljanjem brže se i bolje usvaja sadržaj a korištenjem pokreta tijela asocijaciju dodatno osnažujemo. Uz korištenje pokreta tijela učenicima se smanjuje stres pri učenju i usvajanju stranog jezika (Katona, 1940). TPR je jedan od osnovnih pristupa pri učenju stranog jezika no razlikuje se od ostalih zbog toga što od učenika, na početku, ne zahtijeva govorenje na stranom jeziku već slušanje. Također se smatra da je to jedna od boljih značajki TPR metode. Potkrepljuje se sa činjenicom da djeca u najranijoj dobi prvo mjesecima slušaju svoj materinski jezik prije nego li ga počnu prakticirati u govoru (Larsen-Freeman, 2000). Točnije, TPR je metoda u kojoj odgajatelj ili učitelj služi kao model djeci, ona slušaju i gledaju što im odgajatelj govori prije nego li ona sama izvedu istu akciju. Naredbe su na početku izuzetno lagane poput „hodaj“, „skoči“, „podigni ruku“ i slično te kasnije postaju kompleksnije. „Ustani. Uzmi svoju knjigu. Donesi ju. Stavi je ispod mog stola. Stavi je ispod moje stolice. Podigni ju. Spusti ju. Oduzi ju za svoj stol. Sjedni.“ neke su od primjera kompleksnih naredbi. J. J. Asher proveo je i mnoga istraživanja kako bi dokazao efektivnost TPR metode te je u svim istraživanjima grupa koja je prakticirala ovu metodu bolje zapamtila i usvojila predloženi dio gradiva. Predlaže započeti učenje stranog jezika sa usvajanjem slušanja istog zbog toga što je izuzetno zahtjevno usvojiti sve aspekte stranog jezika od jednom misleći na govorenje, pisanje, čitanje i slušanje (Asher, 1968).

Uloga učitelja u ovoj metodi jest biti djeci motivacija te usmjeravati njihova ponašanja. Učitelji tj. odgajatelji ne smiju forsirati djecu, ona započinju verbalizirati na stranom jeziku onda kada se osjećaju spremnima. Treba izbjegavati ispravljanje sitnih detalja a veće greške ispraviti na nenametljiv način. Putem ove metode, učenicima je učenje postala zabava te su se otpustili

stresa koji ih je mogao zahvatiti pri usvajanju jezika. Sa čestim korištenjem ove metode učenici koji su spremni govoriti postaju učitelji i zadaju naredbe svojim vršnjacima. Prednost ove metode je i ta što učenici mogu učiti gledajući druge. Zaključno jest da je glavna tehnika ove metode davanje naredbi u svrhu usmjeravanja ponašanja te se smatra da je tehnika izuzetno povoljna u učenju stranog jezika zbog toga što učitelj odmah može zaključiti jesu li ga učenici shvatili i razumjeli ili ne. Neizostavno je spomenuti da je od iznimne važnosti učenicima pružiti ohrabrenje i pohvale kako bi se osjećali uspješni i motivirani za nastavak učenja (Larsen-Freeman, 2000).

6.3. Metoda učenja jezika u zajednici

Metoda učenja jezika u zajednici (eng. Community language learning) predstavlja inovativnu metodu učenja jezika koja se temelji na humanističkim načelima te ju je razvio C. A. Curran. Curran (1976) navodi da se pojam zajednice odnosi na grupu kojoj je posebno dodijeljen zadatak učenja. Temelj ove metode učenja jest stvaranje ugodne, pozitivne i sigurne atmosfere. Izuzetna važnost se pridaje ne stvaranju situacija koje učeniku mogu izazvati strah, tjeskobu ili anksioznost (Syamsia i Kaunar, 2020). Ova metoda potiče učitelje na uvažavanje svojih učenika kao potpune osobe sa osjećajima, mišljenjima i stavovima. Zbog želje prema poticajno, motivirajućem i sigurnom okruženju pri učenju stranog jezika ova metoda u potpunosti se razlikuje od tradicionalnih metoda učenja stranog jezika. Glavna metoda usvajanja jezika jest korištenje konverzacijskog kruga. Pri korištenju konverzacijskog kruga glavnu ulogu u istome imaju učenici, oni sami određuju teme i tok razgovora. Dok učenici aktivno sudjeluju u stvaranju vlastitog znanja, učitelj djeluje kao facilitator tj. savjetnik. Krug pomaže u izgradnji zajednice jer pruža nenatjecateljsku atmosferu, osjećaj uključenosti i osjećaj jednakosti. Kada se učenici osjećaju ugodno sa svojim vršnjacima, spremniji su preuzimati rizike. Takvo okruženje potiče otvorenu komunikaciju i suradnju, jer učenici ne osjećaju pritisak od natjecanja, već imaju priliku slobodno izražavati svoje misli i ideje. Osjećaj zajedništva također može povećati motivaciju i angažman učenika, jer se osjećaju podržani od strane svojih vršnjaka. Na taj način, krug ne samo da olakšava učenje, već i jača socijalne veze među učenicima, što doprinosi pozitivnoj dinamici unutar razreda (Koba i sur., 2000).

7. DIDAKTIČKI MATERIJALI U RANOM UČENJU STRANOG JEZIKA

Od iznimne je važnosti stvoriti poticajno i motivirajuće okruženje za djecu pri učenju bilo čega a tako i stranog jezika. Stvaranjem takvog okruženja omogućujemo djeci najbolje moguće uvijete za njihov cjelokupni razvoj. U stvaranju poticajnog i motivirajućeg okruženja veoma bitnu ulogu imaju ponuđeni materijali. Bitno je djeci omogućiti što raznovrsniji izbor materijala. Oni moraju biti prilagođeni dječjim sposobnostima, mogućnostima ali i interesu. Raznovrsnost materijala također je od iznimne važnosti zbog izuzetno velike raznolikosti dječjih mogućnosti i interesa te je potrebno svakom djetetu osigurati adekvatne materijali koji će mu doprinijeti u cjelokupnom daljnjem razvoju (Prebeg-Vilke, 1991). Kako bi usvajanje stranog jezika bilo uspješno i motivirajuće, nužno je stvoriti poticajno okruženje. U tom smislu, Robinson i sur. (2015) ističu *English learning areas*.

7.1. English learning area (ELA)

English learning area odnosi se na prostor u odgojno obrazovnoj skupini koji je namijenjen poticanju učenja engleskog jezika. U ovom kutku nalaze se različiti didaktički materijali poput knjiga, postera ili didaktičkih igara koji su odabrani kako bi motivirali djecu na poboljšanje svojih jezičnih vještina. U okviru ovog prostora planiraju se aktivnosti razvijanja jezičnih kompetencija kroz povezivanje slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Naglašava se stvaranje situacija za autentičnu uporabu jezika kroz stvaranje situacija za spontanu komunikaciju među djecom. Povećanje dostupnosti engleskog jezika i njegovo vidljivo prisustvo u učionici putem resursa na engleskom jeziku koji se koriste u aktivnostima vođenim od strane učitelja, naglašava njegovu važnost i daje mu vrijednost jednaku ostalim tematskim područjima učenja. Kroz aktivnu interakciju sa materijalima i sudjelovanje u vođenim aktivnostima djeca se izlažu novim jezičnim strukturama što doprinosi njihovom sveobuhvatnom jezičnom razvoju. Ovom prostoru pridaje se izuzetan značaj zbog toga što dopušta djeci mjesto gdje imaju potpunu slobodu koristiti se stranim jezikom bez ometanja. Istraživanja su također pokazala da glavne aktivnosti koje djeca provode u ovom prostoru jesu one koje su prije izvodili kao vođene aktivnosti sa svojim odgajateljima. Aktivnosti poput čitanja slikovnice na stranom jeziku, dramatizacija iste pomoću lutaka, pjevanje pjesama te igranje sa ponuđenim poticajnim materijalima (Robinson i sur., 2015).

7.2. Primjeri didaktičkih materijala

Kao što je već spomenuto, postoji izuzetno velik obujam didaktičkih materijala u ranom i predškolskom odgoju te tako i u učenju stranog jezika u ranoj dobi. U nastavku ovog poglavlja dotaknuti ćemo se samo nekih od ponuđenih materijala.

7.2.1. Slikovnice

Slikovnice su izuzetno popularan materijal u cijelom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te se također mogu koristiti i za učenje stranog jezika u ranoj dobi. One vizualno prikazuju riječi, možda djeci nepoznate, sa konkretnim slikama ili ilustracijama što djeci olakšava pamćenje i razumijevanje jezičnih elemenata zbog konkretnog prikaza slike onog što uče. Htjela bih izdvojiti interaktivne slikovnice za koje smatram da su još kvalitetniji didaktički materijal. Interaktivne slikovnice kombiniraju vizualne i taktilne elemente putem prozorčića za otvaranje, različitih tekstura ili zvukova te tako u potpunosti zaokupe dječju pažnju. Djeca kroz interaktivne slikovnice budu potpuno angažirani od strane svih osjetila što čini učenje zanimljivijim i dugotrajnijim (Martinović i Stričević, 2011).

Slika 2.- interaktivna slikovnica (<https://skillmaticsworld.com/products/peek-a-boo-underwater-animals-interactive-cloth-book-ages-6-months>)

7.2.2. Glazba

„Iznosimo da jezik nema privilegiran status u novorođenčevom mozgu, već da ga ima glazba, taj status nam omogućuje da usvojimo ne samo glazbene konvencije naše matične kulture, već također omogućuje usvajanje našeg materinskog jezika. Bez sposobnosti da slušamo glazbu, ne bismo mogli naučiti jezik.“ (Brandt i sur., 2012:8). Pjesme na stranom jeziku pružaju autentičan kontekst za učenje izgovora i intonacije, što je ključno za razvoj jezičnih vještina. Kroz pjesme, djeca imaju priliku prakticirati slušanje i reprodukciju jezika na način koji je prirodan i potiče spontanost. Glazba također stvara opuštenu i sigurnu atmosferu zbog koje se djeca mogu opustiti i bez straha svjesno i nesvjesno raditi na učenju stranog jezika. Na temelju ovog pristupa poučavanja, djeci se pruža prilika za istovremeno uživanje u aktivnostima koje uključuju pokret, slušanje melodije i ponavljanje poznatih sadržaja. Kroz ovaj interaktivni proces, djeca postižu veliko zadovoljstvo jer im se omogućuje da se igraju pjevanjem na stranom jeziku, što im pokazuje da mogu jednako uživati kao i kada koriste svoj materinski jezik (Brandt i sur., 2018). Također je od iznimne važnosti izabrati prikladnu pjesmu za djecu te prepoznajemo neke od kriterija za izbor adekvatnih pjesama:

- prikladnost s obzirom na sadržaj i dob djece
- prihvaćenost od djece
- jednostavnost glazbene strukture i primjerenost rječnika
- tonaliteti primjereni razvoju dječjega glasovnog aparata
- mogućnost korištenja mimike, glume i drugih primjerenih aktivnost (Ward 1995, prema Silić, 2007)

Primjer 1. -prikladna pjesma za učenje dijelova tijela:

HEAD AND SHOULDERS, KNEES AND TOES

Head and shoulders, knees and toes,
knees and toes,
Head and shoulders, knees and toes,
knees and toes,
And eyes, and ears, and mouth, and nose,
Head and shoulders, knees and toes,

knees and toes.

7.2.3. Mediji

„U ranoj i predškolskoj dobi digitalna kompetencija razvija se upoznavanjem djeteta s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i mogućnostima njezine uporabe u različitim aktivnostima. Ona je u vrtiću važan resurs učenja djeteta, alatka dokumentiranja odgojno-obrazovnih aktivnosti i pomoć u osposobljavanju djeteta za samoevaluaciju vlastitih aktivnosti i procesa učenja“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014:28). Mobilne aplikacije za učenje stranog jezika postaju sve popularniji alat u ranoj i predškolskoj dobi zbog njihove praktičnosti, interaktivnosti i prilagođenosti dječjem načinu učenja. Ove aplikacije često kombiniraju igru s obrazovnim sadržajem, što privlači djecu i potiče ih na učenje kroz zabavu. Jedna od glavnih prednosti mobilnih aplikacija i medija jest to što su pristupačne i prilagodljive. One omogućuju personalizirano učenje koje je prilagođeno individualnim potrebama i sposobnostima djeteta. Mediji omogućuju pristup raznovrsnom jezičnom materijalu u bilo kojem trenutku što pruža djeci mogućnost kontinuiranog učenja. Nužno je pažljivo izabrati adekvatne i prilagođene materijale pri korištenju istih u odgoju i obrazovanju (Devčić i Fišer, 2023).

7.2.4. Govorne igre

Igre riječima također su izvrstan alat za učenje i usvajanje jezika. One kombiniraju zabavu i učenje na djeci zanimljiv način, potiču djecu na usvajanje novih riječi i proširivanje vokabulara te ih potiču na prepoznavanje i usvajanje slova. Igre poput traženja riječi, spajanja parova (slika predmeta i riječ) ili kroz dodavanje slova koje nedostaju djeca uče prepoznati obrasce slova i strukture riječi. U kategoriju igre riječi možemo uvrstiti društvenu igru Scrabble u kojoj je potrebno osmisliti riječi iz nasumičnog niza slova i uklopiti ju sa već napisanim riječima na ploči tako kod djece potičemo kritičko promišljanje i kreativnost. Igre riječi također su izuzetno dobar alat za poticanje pozitivnih socijalnih interakcija među djecom te kroz zajedničko promišljanje i rješavanje problema potičemo suradnju i međusobno slušanje i uvažavanje (Šego, 2009).

Slika 3.- ogledni primjer poticajnog materijala igre riječima (<https://pin.it/33Ughs1R>)

Jedna od igara za razvoj govora jest igra „Simon kaže“ te se često koristi i vrtičkim programima koji se vode teorijama Marie Montessori. Igra se igra tako da jedna osoba zada zapovijed koju drugi moraju izvršiti npr. „Simon kaže podigni ruku./Simon says put your hand up.“. Putem ove govorne igre potiče se razvoj slušnih vještina kao i aktivno slušanje te precizno praćenje uputa. Također je izuzetno pogodna za djecu jer igra može otići u bilo kojem smjeru te im rijetko dosadi. Uključuje aktivnosti slušanja, promišljanja i tjelesnog kretanja što pogodno utječe na dječji razvoj te ih motivira na daljnje učenje stranog jezika.

7.2.5. Vizualni materijali

Materijal koji je pogodan za usvajanje novih riječi i obogaćivanje rječnika, ponavljanje i utvrđivanje poznatih naziva te razvijanje opažanja, pozornosti i pamćenja jesu kartice za imenovanje sa sličicama. Postoje različiti primjeri ovog materijala, mogu biti samo slike predmeta na kartici ili slika predmeta i prvo slovo ili pak slika predmeta sa cijelom riječju. Također postoje kartice različitih tematika poput naziva boja, morskih životinja, kućnih predmeta, prijevoznih sredstva ili pak ljudskih emocija.

Slika 4.- primjer kartica za imenovanje emocija (<https://zanimalica.hr/products/slikovne-kartice-osjecaji>)

7.2.6. Dramatizacija i korištenje lutaka

Dramatizacija priča predstavlja važan pedagoški alat koji pomaže djeci u razvoju socijalnih i komunikacijskih vještina, omogućuje im istraživanje različitih perspektiva i situacija u sigurno okruženju. Kada djeca glume lika iz priče oni osjećaju njegove emocije i shvaćaju i aktivno razmišljaju o mislima i djelima uloge. Dramatizacija je također potpuno prirodan tok dječje igre koju djeca spontano započinju i koriste. Djeca se često igraju kako brinu o svojim igračkama, hrane ih, kupaju i slično kao da su to stvarna bića sa potrebama. U učenju jezika, drama je osobito učinkovita jer uključuje elemente stvarne komunikacije, poput konteksta, intonacije i govora tijela. Prilikom poučavanja engleskog jezika, ključno je uzeti u obzir cjelokupni razvoj djeteta, budući da je on usko povezan s učenjem jezika. Dramske aktivnosti

su idealne jer potiču istodobno jezične kompetencije i cjelokupni razvoj djeteta. Od velike je važnosti i pravilno izabrati djelo za dramatizaciju. Treba voditi računa o govornim sposobnostima djece kao i dječjem samopouzdanju pri korištenju stranog jezika. Potrebno je izabrati djelo koje je prikladno za izvođenje sa većim brojem djece te pažljivo izabrati temu djela (Lo, 2001).

Lutke stvaraju prijateljsko i sigurno okruženje koje potiče komunikaciju i interakciju kod djece. Kroz igru s lutkama, djeca se osjećaju slobodno izražavati na stranom jeziku, što pomaže u smanjenju jezičnog stresa i poticanju spontanog govora. Omogućuju djetetu da ulazi u ulogu govornika stranog jezika, što povećava njihovu samouvjerenost i udobnost u upotrebi jezika. Ova vrsta igre potiče kreativnost i maštu te omogućuje djeci da koriste jezik na smislen i autentičan način. Korištenje lutaka integrira zabavu i edukaciju čime se stvara poticajno okruženje za rano učenje stranog jezika. Izrađivanje lutaka je također vrlo zabavna aktivnost za djecu. S time da djeca izrađuju svoje lutke automatski su više povezani i zainteresirani za dramatizaciju djela. Također izrađivanjem lutaka djeca pozitivno utječu na svoju finu i grubu motoriku. Djeca mogu izrađivati razne lutke poput lutka zijevalica koje se najčešće izrađuju od starih čarapa ili pak prsne i štapne lutke. Prstne lutke se također mogu izrađivati od starih čarapa dok su štapne lutke one koje se ukrase i pričvrste za štapić (Lo, 2001).

Slika 5.- primjer izrađivanja lutke zijevalice (<https://www.centarcesarec.hr/2020/05/04/kreativni-kutak-lutka-carape/>)

8. ZAKLJUČAK

Učenje stranog jezika u današnje vrijeme više nije želja nego potreba. Zbog izuzetne potrebe za znanjem drugog jezika bitno je pronaći što bolje i efikasnije načine učenja. Učenje drugog jezika u ranoj i predškolskoj dobi može biti i više nego zahtjevno, za djecu, roditelje i odgajatelje, ali produkt koji nastaje nakon usvajanja istog gotovo je nenadmašiv. Učenje stranog jezika od velikog je značaja za djetetov cjelokupni razvoj. Dijete uz adekvatne metode učenja unaprjeđuje svoj kognitivni, socijalni, emocionalni i motorički razvoj. Učenje drugog jezika za djecu ne bi trebalo predstavljati napor i stres, trebalo bi biti zanimljivo, motivirajuće i zabavno. Djecu treba motivirati i potaknuti kroz aktivnosti, materijale i okruženje. Odgajatelji i učitelji trebaju željeti stvoriti tako okruženje za djecu te se truditi u prilagođavanju i pronalaženju adekvatnih materijala. S obzirom na naglašenu važnost rano učenja stranih jezika u predškolskoj dobi, postaje jasno da je ovo područje ključno za razvoj djeteta. Njihova sposobnost da uče jezike u ovom ranom razdoblju iznimno je važna za budući akademski uspjeh i cjeloživotno učenje. Stoga je nužno razmotriti načine na koje se ovo može primijeniti u svakodnevnoj pedagoškoj praksi kako bi se maksimalno iskoristile prednosti ranog učenja jezika. Stoga je važno promišljati o pristupima i metodama koje podržavaju ovaj proces, osiguravajući da se svako dijete potiče na učenje jezika na način koji je prikladan i poticajan za njegov individualni razvoj.

9. LITERATURA

1. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M. (2010). *Kako dijete govori*. Zagreb: Planet zoe d.o.o.
2. Apel, K., Masterson, J. J. (2004). *Jezik od rođenja do šeste godine*. Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
3. Asher, J. (1968). *The total physical response method for second language learning*. San Jose: San Jose State College.
4. Bašić, S. (2011). Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori. *Pedagogijska istraživanja*, 8(2), 205-214. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/116671>
5. Brandt, A., Gebrian, M., & Slevc, L. R. (2012). Music and early language acquisition. *Frontiers in psychology*, 3 (327), 1-17.
6. Cepanec, M. (2023). *Rani komunikacijski razvoj*. Sveučilišni udžbenik na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.
7. Curran, C. A. (1976.) *Counseling-Learning in Second Languages*. Apple River, Illinois: Apple River.
8. Devčić, M., i Fišer, Z. (2023). *Uloga multi medije i učenje stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi*. *Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja*, 2(1), 115-121.
9. European Commission (2011). *Language Learning at Pre-Primary School Level: Making It Efficient and Sustainable. A Policy Handbook*. Bruxelles: European Commission.
10. Fernandez, S. (2007). *Promoting the benefits of language learning*. Melbourne: University of Melbourne. Retrieved, September, 4, 2010.
11. Hergiconja, Z. (2017). *Odabrane teme iz didaktike*. Varaždin: Vlastita naklada autora. Preuzeto s https://issuu.com/zoranhercigonja/docs/odabrane_teme_iz_didaktike
12. Jelaska, Z. (2007). Ovladavanje jezikom: izvornojezična i inojezična istraživanja. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 1(3), 86-99.
13. Jelavić, F. (2008). *Didaktika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
14. Katona, G. (1940). *Organizing and Memorizing: Studies in the Psychology of Learning and Teaching*. New York: Columbia University Press.
15. Knežević, Č. (2015). *Razvoj teorija i metoda učenja stranog jezika*. *Svarog: naučno-stručni časopis za društvene i prirodne nauke*, 10, 426-435.

16. Koba, N., Ogawa, N., i Wilkinson, D. (2000). *Using the community language learning approach to cope with language anxiety. The Internet TESL Journal*, 6(11), 1-5.
17. Krashen, S. (1981). *Second language acquisition. Second Language Learning*, 3(7), 19-39.
18. Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and principles in language teaching*. Oxford University Press.
19. Lightbown, P. M., i Spada N. (2017). *How Languages are Learned*. Oxford University Press.
20. Lo, M. (2001). *Penguin Young Readers Teacher's Guide to Dramatizing Stories*. Pearson Education.
21. Ljubešić, M. (2001). Rana komunikacija i njezina uloga u učenju i razvoju djeteta. *Dijete i društvo*, 3(3), 261-278.
22. Martinović, I., & Stričević, I. (2011). *Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova*, 4(39-63).
23. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Zagreb.
24. Morgan, H. (2021). Howard Gardner's Multiple Intelligences Theory and his Ideas on Promoting.
25. Nurutdinova, A. R., Perchatkina, V. G., Zinatullina, L. M., Zubkova, G. I., i Galeeva, F. T. (2016). Innovative teaching practice: traditional and alternative methods (challenges and implications). *International journal of environmental and science education*, 11(10), 3807-3819.
26. Ogalde, i , & Bardavid, E. (2003). *Los materiales didácticos. Medios y recursos de apoyo a la docencia*. Trillas: México.
27. Philips, S. (2003). *Compiled Material. English for Young Learners*. New York: Oxford University Press.
28. Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i govornih poremećaja u djece*. Pušćine: Ostvarenje d.o.o.
29. Pranjić, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
30. Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik-materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
31. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge university press.

32. Robinson, P., Mourão, S., i Kang, N. J. (2015). English learning areas in pre-primary classrooms: an investigation of their effectiveness. London: British Council.
33. Sesma, M. G. F., & Fontes, G. F. L. (2016). Principles for the use, adaptation, and development of didactic material. *Universidad Estatal de Sonora, Universidad de Sonora*, 2-5.
34. Silić, A. (2007). *Prirodno učenje stranog (engleskog) jezika djece predškolske dobi*. Zagreb: Mali profesor.
35. Syamsia, S., i Kaunar, H. (2020). *The Effect of using Community Language Learning Method to Improve Students' Speaking Ability*. *Langua: Journal of Linguistics, Literature, and Language Education*, 3(1), 30-37.
36. Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*, 26 (2), 119-149. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/165964>
37. Seitz, M. and Hallwachs, U. (1996). *Montessori ili Waldorf?: knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge*. Zagreb: Educa.
38. *Vježbe za poticanje samostalnosti u svakodnevnom životu*, Stručno razvojni centar Montessori, Zagreb. (2010).
39. Vrsaljko, S., i Paleka, P. (2018). *Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja*. *Magistra Iadertina*, 13(1), 139-159. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/217843>
40. Zimmer, J. (1984). *Preschool Curriculum Development and Kindergarten Education Based on Life Situations: German, Asian and Latin American Experiences*. Washington, D.C.